

Buku leyi ya ntsheketo yi vulavula hi dokodela wa Afrika-Dzonga Bongani Mawethu Mayosi.

A ri mutivi wa sayense loyi a nga thumba swa nkoka mayelana na vuvabyi bya mbilu.

Bongani u tswariwile hi 1967, eMthatha eKapa-Vuxa eAfrika-Dzonga.

U yile exikolweni eka tikoxikaya ra Ngqamakhwe.

Manana wa Bongani a ri muongori, tatana wa yena a ri dokodela.

Emakumu ka siku rin'wana na rin'wana ekaya, vatswari va Bongani a va vulavula hi mitirho ya vona.

U sungule ku va na ku tsakela eka swiphiqo swa rihanyo, no pfuna vanhu.

Kusuka eka ku yingisela hi mitirho ya vatswari, Bongani u sungule ku va na ku tsakela eka Sayense ya Rihanyo.

Exikolweni, Bongani a rhandza Matematiki na Sayense ya Vutomi.

U tirhile swinene eka tidyondzo teto hikuva a lava ku va dokodela.

Endzhaku ka xikolo xa le henhla, u dyondzile etiyunivhesiti ta Kwazulu-Natal na le Cape Town. A ri muchudeni wo pasela henhla swinene.

Bongani u kumile xikolaxipi ku yisa tidyondzo emahlweni eYunivhesiti ya Oxford eNghilandhi.

U dyondzile na le Amerika. Kutani a vuya laha Afrika-Dzonga ku tirha tanihi dokodela.

A ri dokodela wa kahle na vunene, loyi a rhandza vavabyi va yena.

A swi tekangi nkarhi ku ri Bongani a tsemakanya malwandle nakambe.

A lava ku tiva swotala mayelana na Vukhadiyoloji.

Vukhaadiyoloji i dyondzo ya swa mbilu, na vuvabyi lebyi khumbaka mbilu.

Bongani a ri Mukhadiyoloji – dokodela wa mbilu.

Dokodela Mayosi a tirha na valavisisi van'wana entsungeni wa malwandle. Va kumile swin'wana swa nkoka swinene.

Valavisisi lava va kumile xivangelo xa leswaku hikokwalaho ka yini vanhu van'wana va xanisiwa hi vuvabyi bya mbilu.

Leswi va swi kumeke a ku ri swa nkoka eka madokodela emisaveni hinkwayo.

Bongani u vuyile laha Afrika-Dzonga ni vutivi bya
vutshunguri byo hlawuleka.

U tirhile na Holobywa wa Rihanyo wa tiko na ku lemukisa
mayelana na swiphiqo swa rihanyo swa tiko.

Norho wa yena a ku ri ku vona matiko ma Afrika ma
lulamisa swiphiqo swa rihanyo hi ku tirhisa Sayense.

Bongani a titshemba tanihi Mutivi wa Sayense wa laha Afrika.

Leswi a nga swi kuma eka vulavisisi a swi ri swa nkoka emisaveni hinkwayo.

Afrika-Dzonga ri tlangerile ntirho wa yena na leswi a nga swi fikelela.

U xiximiwile hi sagwati ra xiyimo xa le henhla xa Sayense, lexi vuriwaka Nxiximo Mapungubwe.

Bongani a ri Phurofesa wa Vukhadiyoloji eYunivhesiti ya Cape Town (UCT).

Hi ku dyondzisa ka yena, u avelanile na vutivi bya yena na swichudeni.

U twisisile ku tikeriwa ka swichudeni swo tala. U hlohloterile madokolela lava ha riki vantsongo na van'wana lava dyondzaka Sayense ya Rihanyo.

Phurofesa Mayosi u tlakusiwile ku va Nhloko ya Sayense ya Rihanyo eUCT.

A tshama a khomekile hi ntirho wa yena. A ri mudyondzisi, mulavisisi, na murhangeri.

Bongani Mayosi u tsundzukiwa a ri xikombiso xa kahle eka vanhu vo tala.

Kusuka exikolweni xa le matikoxikaya, u vile murhangeri eka Sayense ya Rihanyo eka yunivhesiti ya le henhla eAfrika-Dzonga.

U vile mutivinkulu ematikweni ya misava eka swa Sayense ya Rihanyo.

Bongani u fikelele swo tala evuton'wini bya yena, kambe a titsongahata swinene.

Loko hi dyondza hi Sayense, hi nga anakanya hi Dokodela Mayosi.

Hi nga tlangela leswi a nga swi fikelela, na leswi nga fikeleriwa hi van'watisayense tin'wana ta laha Afrika.

Hi nga tlangela nkoka wa vutivi bya laha Afrika.

—Swivutiso

1. I mani a rungulaka xitori? Xitori lexi xi vulavula hi mani?
2. Xana Bongani u sungule na ku tsakela eka Sayense na Rihanyo rini? Na swona hikwalaho ka yini?
3. Xana vukhadiyoloji i ncini? Xana Mukhadiyoloji i ncini?
4. Xana Sayense ya Rihanyo i ncini? Kuma swotala hi ntirho wa Sayense ya Rihanyo.
5. Tanihi Mutivi wa Rihanyo na Mutivi wa Mbilu, xana Bongani u pfune njhani vaaki?
6. Kumisisa mayelana na vuxokoxoko bya Vativi van'wana vanharhu va Afrika.
7. Hi swihi swiphiqo swa vaaki leswi u vulavulaka hi swona ekaya?
8. Hlamusela ndlela leyi dyondzo ya wena yi nga ku pfunaka ha yona ku ololoxa swin'wana swa swiphiqo swa vaaki.

—Tibuku leti nga eka nongokoko lowu

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Xitori lexi xi tshuriwile na ku tsariwa hi Xiqhoza,
tanihi xiphemu xa phurojeke ya switirhisiwa swo
hlaya swa Zenex Ulwazi Lwethu hi 2020.